

אכן מדברי התוס' משמע שאפילו אם הצילה עצמה מסכנה על ידי כך, נחשבת כמזנה ברצון ואסורה על בעלה. ויש להסביר שיטתם, שכיון שלא היה כאן אונס על הזנות עצמה, אף שעשתה כן להינצל ממיתה, כי האי גוונא אינו אונס. [ואף הרמב"ן יש לומר שמודה בעיקרון לסברה זו, אלא שסבור שכיון שהגוי תבעה, אף שלא איים עליה במוות, נחשבת כ'קרקע עולם' בהסכמתה שמחמת הפחד. ולפי הנחה זו גם הוא יודה שאם עשתה כן ללא תביעה מצידו, תאסר לבעלה, אלא שאין חוששין לכך].

חילוק זה מתבאר מתוך פסקי הרמב"ם (הל' יסודי התורה פרק ה), שפסק שמי שאנסוהו בדברים שדינם 'הרג ואל יעבור', ועבר — אינו נענש בדיני אדם, מפני שנחשב כאנוס. מאידך, חולה שהתרפא באחד משלשה עבירות חמורות, מענישין אותו. אף על פי שבשני המקרים איום המוות מרחף על פניו ומחמתו עשה מה שעשה, אלא שבחולי לא היה אונס ישיר על העוון, אלא שהוא מיזמתו עשה כן כדי להינצל, לכך נידון כמזיד ולא כאנוס. (משפט כהן קמד. וע' במש"כ ב'עזרת כהן' ח. וכ"כ בקיצור באבני נזר ח"מ ב (מחודש לא' ד"ה ובענייניו). הבאור בדברי הרמב"ם כבר נמצא באבן האזל ובאור שמח).

דף כז

נאמנות 'מסיח לפי תומו'

— מבואר בסוגיא בבבא קמא (קיד), שפסולי עדות אינם נאמנים ב'מסיח לפי תומו' אלא או בעדות אשה שמת בעלה משום עיגונא, או באיסור שבויה לכהן (שהקלו בה, לפי שאין בה אלא ספק בעלמא), או בתרומה דרבנן, או בהוצאת ממון שאינו שלו אלא בקנין דרבנן.

ומכאן כתבו הפוסקים, ש'מסיח לפי תומו' אינו נאמן כלפי דינים שמדאורייתא ונאמן כלפי דינים דרבנן. (עתוס'; יו"ד סט, י צח, א; זכר יצחק ח"א נג). ואפילו בדינים שאין צריך בהם תורת 'עדות', כמו באיסורין שעד אחד נאמן, גם כן אינו נאמן במסל"ת, כל שבדאורייתא. (כן מסקנת הט"ז ביו"ד צח).

ואולם, כתב הריב"ש (בשו"ת, תלג) וכן פסקו הש"ך (יו"ד שם סק"ב) והגר"א (שם), שאף באיסור דאורייתא, כל שאפשר לעמוד על בירור הדבר, ויוכר שקרו — נאמן גם במסיח לפי תומו.

וכתב הפמ"ג שם, שדוקא כשניתן לברר מיידית, שירא ביותר, ולא לאחר זמן רב. (וכ"כ עוד אחרונים, שם. 'זכן מסתבר' — אג"מ אה"ע ח"א ח).

מתוך המבואר בשו"ת אגרות משה (אה"ע ח"ד יב, ושם פג, ג) נראה, שגם בנוגע לדין תורה יש ל'מסיח לפי תומו' נאמנות בגדר של 'ספק'. [וזהו הסיבה לחלק בין דינים דאורייתא לדרבנן]. ולכאורה לפי זה, לעולם יש לחוש לחומרא לדברי המסיח לפי תומו, בכל מקום שאין צורך בדין 'עדות', כמו באיסורין.

ואמנם, יש סוברים שאין נאמנות לנכרי המסיח לפי תומו אפילו בדינים דרבנן, אם לא באופן של 'מירתת' — שמפחד פן יודע שקרו. (כן כתב הפרי חדש (יו"ד סט סקל"ט, ובסי' צח שם), לדעת השולחן ערוך). והספרדים שנוהגים כדעת מרן השולחן ערוך, יש להם לנהוג כן למעשה. כגון, נכרי המסיח לפי תומו שהביצה לא נולדה ביום טוב — אסורה. (כן שמעתי מהגר"ע יוסף שליט"א בשיעור — סיון תשמ"ט). וע"ע: דברי אמת — 'בענין דברי סופרים' ג; זכר יצחק נג.

(ע"ב) 'אמר ר' זכריה בן הקצב: המעון הזה, לא זזה ידה מתוך ידי משעה שנכנסו עובדי כוכבים לירושלים ועד שיצאו. אמרו לו: אין אדם מעיד על עצמו. תנא: ואף על פי כן ('אסרו

עליו, לפי שכהן היה' — רש"י, ייחד לה בית בחצרו' —

הקשה הגאון רבי עקיבא איגר ועוד: הלא אמרו (לעיל כב): ב'שנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת' — הגם שהבא עליה חייב אשם תלוי, אם האשה אומרת 'ברי לי' שמת, ונישאת לאחד מעדיה — לא

תצא. קל וחומר בשבויה שכל איסורה מדרבנן, כיון שהוא והיא יודעים שלא נטמאה, למה יוציאנה? תרצו האחרונים (שערי ישר ו,ת; חידושי הגר"ט — כתובות, סימנים: כט לו. ועיקר הדבר נמצא כבר בחידושי החתם-סופר — חתן הגרעק"א) שפעמים שאסרו חכמים דבר מסוים מפני הספק, ונתנו לו דין 'ודאי', שעשו הספק כודאי. ואף כאן, אם כי איסור שבויה נובע מחמת חשש טומאה, עשאוהו לאיסור ודאי, איסור 'שבויה', והלא אמירת 'ברי' אינה מועלת אלא במקום הספק ולא באיסור ודאי.

[כיוצא בזה מצינו בש"ך (יו"ד כללי ספק-ספקא, ית. בשם ה'איסור-והיתר') לענין איסור חז"ל של גבינות עכו"ם, שאין עושים 'ספק-ספקא' ע"י צירוף ספק נוסף, הגם שאיסור הגבינה מחמת הספק הוא, כיון שנתנו לו דין ודאי. יתר על כן כתב הש"ך, אין אומרים שם 'ספיקא דרבנן לקולא' שאינו איסור חדש של חכמים, אלא שעשאוהו מפני החשש, כאילו היה בה איסור של תורה ודאי].

(יש להעיר שאף שעשו חכמים את השבויה כטמאה-ודאי, כהגדרת האחרונים, אעפ"כ הסתפקו בגמרא לעיל (בע"א) לומר במחבוא שאינו מחזיק אלא אחת — כולן טהורות, ואינו דומה לשני שבילין' ד'התם ודאי איכא טומאה, הכא מי יימר דאיטמי'. ובאר הדברים, שכשיש מחבוא להימלט אליו, אין הנמלטת בגדר 'שבויה' כלל ועיקר. וכיון שעל כל אשה י"ל שנחבאה, מעמידים כולן על חוקת כשרותן לומר שאיננה 'שבויה'. עוד יש להעיר ממה שמועיל מיגו ו'הפה שאסר הוא הפה שהתיר' בשבויה (ע' לעיל במשנה כב. ובגמרא לעיל בסמוך), לומר 'טהורה אני' — וצ"ל שבכגון זה לא גזרו חכמים מעיקרא דין שבויה.

ובעיקר קושית הגרע"א לכאן' היה נראה לתרץ, שכאן חששו שמא משקרת ובאמת יודעת שנבעלה, מאחר ואינה חוששת להכחשה, משא"כ במיתת הבעל חוששת שמא יתגלה שקרה. ונחמיר עליה בסופה).

דף כח

'ואי אשמעינן רבו משום דאית ליה אימתיה דרביה' — לכן אם לא ברור לו בודאות שזהו כתב ידו, הוא ירא לומר על הספק, פן יוכיחנו על פניו שקר העדת בי. (רש"ש. ולפימש"כ רש"י במשנה שאביו מת [שאל"כ מדוע צריכים לקטן זה, יבוא האב ויעיד על חתימתו] לכאורה כן הציור ברבו, וזה לא אתי שפיר לפירוש הרש"ש. ויש לפרש משום אימת רבו בהיותו אצלו בקטנותו, נחרתים אצלו זכרונות מרבו ומכל עניניו, ובכלל זה כתב ידו של רבו).

(ע"ב) 'אין הקדוש ברוך הוא מביא תקלה על ידם'

'הגדולים, אשר כל מעיינם בתורה ועבודת ה', ומעמיקים מחשבות ועיונים בתורה ובדבקות, אין חושבים בעניני עולם-הזה כלל, שהרי מלא לבבם מחשבות ושאיפות בעניני התורה, העבודה והדבקות. ולכאורה הלא קל מאד במצב כזה שיכשלו ח"ו בעבירות של עשיית נזק ואכילות והנאות אסורות, משום שטרודים המה בגירסתיהו ועוסקים במחשבות עיון, ועל ידי זה קרובים הם לבחינת אונס. אבל סייעתא דשמיא היא אשר תשמרם, ובבחינת אמרם ז"ל: 'זמה בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידיהם, צדיקים עצמן לא כל שכן'. (מכתב מאלהו ח"ב עמ' 228)

עוד בענין תקלת צדיקים — ראה במובא ביבמות צט בשם הנצי"ב, ובנדרים י.

'משפחה זו כשרה ומשפחה זו פסולה' — פירש הר"ן, לא שיכול לפסול משפחה, שהרי אפילו גדול אינו נאמן לפסול, שאין ערער פחות משנים. וכמו כן אינו נאמן לכשיר משפחה שלימה שהחזקה כולה בפסול, אלא מדובר במשפחה שיצא עליה שם פסול ואין ידוע אם כולה או מקצתה, ומעיד ומברר על פי מה שראה בקטנותו שבית אב פלוני שבאותה משפחה כשר ובית אב אחר פסול, וסומכים על דבריו להאכיל בתרומה דרבנן אותו בית אב שהוא מכשיר.